

Säkerhetskommittén
Svenska Klätterförbundet

INCIDENTUTREDNING

Sjukdomsfall under klättring, med dödlig utgång

Dödlarsberget, Älvsbyn, Norrbotten

12 juni 2022

Säkerhetskommitténs uppdrag är att främja ökad kunskap för risk- och ansvarstänkande bland klättrare.

Kommittén håller sig uppdaterad över klätterolyckor i Sverige och administrerar och utvecklar förbundets incidentrapportering.

Incidenter analyseras för att dra lärdomar till olycksförebyggande arbete.

Arbetet består bland annat av att sammanställa incidentrapporter och presentera resultaten i artiklar samt via seminarier och föreläsningar. Säkerhetskommittén strävar också efter att utarbeta säkerhetsrekommendationer för klättring samt ge råd och sprida säkerhetsinformation om klättring.

SÄKERHETSKOMMITTÉN, SVENSKA KLÄTTERFÖRBUNDET

Inledning	4
1. Faktaredovisning	5
1.1 Klätterklippan	5
1.2 Anmarschen	5
1.3 Leden	5
1.4 Väderförhållanden	5
1.5 Skador	5
1.5.1 Personskador	5
1.5.2 Egendomsskador	5
1.6 Inblandade personer och aktörer	6
1.6.1 Klätterlägret	6
1.6.2 Bergsjägarplutonen	6
1.6.3 Andra klättrare och vittnen	7
1.7 Klätterlägrets planering och förberedelser	7
1.7.1 Val av klippor för lägret	7
1.7.2 Säkerhetsplaneringen	7
1.8 Redogörelse för händelseförloppet	9
1.8.1 Olyckan - sjukdomsfallet	9
1.8.2 Det omedelbara omhändertagandet på klippväggen	10
1.8.3 Evakuering av Klättrare 1 ned till gräshyllan	10
1.8.4 Evakuering av övriga replaget	10
1.8.5 Evakuering ned till marken från gräshyllan	11
1.8.6 Ambulans och räddningstjänst	11
1.8.7 Evakuering till farbar väg och ambulans	11
1.8.8 Transporten till Älvsbyn	11
1.8.9 Räddningstjänst och polis	12
1.8.10 Efter evakueringen - Debriefing och stöd till lägerdeltagare	12
1.8.11 Arrangörens krisplan	12
2. Analys	13
2.1 Bergsjägarplutonens egna reflektioner	13
2.1.1 Redundans i ledning	13
2.2 Säkerhetsplanering	13
2.3 Kunskap om kamraträddning i replaget	14
2.4 Omhändertagandet	14
2.4.1 Omedelbart omhändertagande	14
2.4.2 Svenska Klätterförbundets räddningskurser	14
2.5 Framgångsfaktorer	15
3. Slutsats	16
3.1 Olycksorsakerna	16
3.2 Övning ger en god grund för beredskap	16
4. Rekommendationer	17
Utredare	17

Inledning

Den 12 juni 2022 hålls ett läger med klättring på Dödlarsberget utanför Älvsbyn i Norrbotten. Lägerledaren klättrar en led i två replängder tillsammans med två lägerdeltagare. På mitten av leden förlorar klätterledaren medvetandet och blir hängande upp och ned.

En bergsjägarpluton vid Försvarsmakten undsätter replaget och evakuerar honom från klippan. Mannen förklaras senare avliden.

Säkerhetskommittén blir informerad om händelsen klockan 09.42 den 17 augusti 2022 varvid informationsinsamlingen påbörjas.

Denna utredning bygger på vittnesmål från lägerledare, bergsjägarplutonen, klättrare på plats vid klippan, arrangören, en ambulanssjuksköterska, bekanta till den avlidne klättraren samt uppgifter från SOS Alarm och polisen.

Utredningen belyser den direkta olycksorsaken, men i synnerhet arbetet med omhändertagandet och evakueringen av mannen till ambulansen.

I och med incidentens natur, ett plötsligt sjukdomsfall där bakomliggande och bidragande orsaker är svåra för utredningen att skönja, fokuserar rapporten mer på de organisatoriska aspekterna samt vilka framgångsfaktorer som funnits, trots händelsens tragiska utgång.

1. Faktaredovisning

1.1 Klätterklippan

Dödlarsberget ligger i Älvsbyns kommun, ca 20 km nordväst om Älvsbyn, och har omkring 70 leder. Enligt boken "Norra kustlandet. Klättring i Norrbotten-Västerbotten-Ångermanland" (J. Wiklund/M. Eriksson Brändström 2015) har berget "varit den förnämsta klippan för traditionell klippklättring i Norrbotten allt sedan den upptäcktes av klättrare år 1974".

1.2 Anmarschen

Anmarschen är ca 1 km lång. Parkeringen ligger norr om berget. När man går till berget kommer man först fram till dess topp. För att nå instegen till lederna går man ned från toppen via stigar.

Anmarschen är relativt krävande och miljön är snårig, stenig och svårorienterad. Det finns även en annan anmarsch då man parkerar söder om klippan, men den rekommenderas inte numera eftersom man passerar nära ett bostadshus. Om man går från den gamla parkeringen kommer man fram till foten av klippan. Denna andra anmarsch uppskattas till strax under 1 km.

1.3 Leden

Incidenten inträffade på Vita leden. Från marken scramblar man 6-10 meter (uppgifterna varierar) i brant terräng upp till en stor gräshylla varifrån själva klättringen inleds. Efter ca 10 m (uppgifterna varierar) når man ett bultat ankare vid en hylla mitt på väggen. Hyllan är enligt uppgift ca 1,5 m bred och ca 60 cm djup. Därifrån kan man klättra tre olika utstegsvarianter upp till toppen. Replagets plan var att klättra det vänstra utsteget, som kallas Vita leden genom dödlarshålet (4-).

1.4 Väderförhållanden

Det är sol och mycket varmt. Klippan är sydvänd och exponerad för solen.

1.5 Skador

1.5.1 Personskador

Klättrare 1: avliden. Dödsorsaken är ett plötsligt hjärtstopp. Enligt uppgift hade klättraren inga underliggande sjukdomar.

1.5.2 Egendomsskador

Sönderskuret klätterrep.

1.6 Inblandade personer och aktörer

Under dagen vistades ett flertal sällskap på Dödlarsberget. Vi har valt att dela upp dessa i tre grupper: klätterlägret, bergsjägarplutonen och andra övriga klättrare.

1.6.1 Klätterlägret

Klätterlägret arrangerades 9-12 juni, och hade 27 deltagare. Lägret var öppet för deltagare mellan 20 och 39 år.

1.6.1.1 Arrangören

Arrangören är en kristen idrottsförening. Lägret arrangerades i samverkan med en folkhögskola.

1.6.1.2 Klättrare 1, den avlidne mannen, lägerledare

Man, 28 år (född 1993). Bördig från Älvsbyn, men bosatt på annan ort. Lägerledare för klätteraktiviteten. Erfaren klättrare, med kännedom om Dödlarsberget och klättringen där. Klättrat traditionellt i ca två år. Ingen formell klätterinstruktörsbehörighet. Medlem i SKF-ansluten klätterklubb.

1.6.1.3 Replagskamraterna

Replagskamrater till Klättrare 1 vid olyckstillfället. Deltagare på lägret, varav den ena nyligen hade genomgått en första hjälpen-utbildning.

1.6.1.4 Vittne 1, lägerledare

Lägerledare med klättererfarenhet som medverkat i planeringen av aktiviteten (Vittne 1). Vittne 1 var planerad ledare på en annan klippa för dagen, men var hemma pga sjukdom. Vittne 1 blir kontaktad vid olyckstillfället och kommer till olycksplatsen ungefär vid tidpunkten då Klättrare 1 transporteras med ambulans.

1.6.2 Bergsjägarplutonen

12 personer från jägarregementet K4 i Arvidsjaur befinner sig på klippan. Soldaterna tillhör en enhet som heter 12:e bergsjägarplutonen och genomför Försvarmaktens motsvarighet till grundkurs i klippklättring. Kursen har pågått i flera dagar på olika berg. På natten ska soldaterna tälta på toppen av Dödlarsberget.

Försvarmaktens grupp består av två instruktörer, två hjälpinstruktörer och elever från plutonen, varav en av dem är jägarsjukvårdare. Förutom klätterutrustning har soldaterna med sig sjukvårdsutrustning och en bår.

Soldaterna är uppdelade i tre stationer på olika ställen på berget för att öva på olika moment. De roterar mellan stationerna under dagen.

Dagen innan hade Försvarmakten varit vid ett annat berg i regionen, Kaffeklippan. Där hade de bland annat övat på nedsänkning av skadad person på bår från berget, med båren i horisontellt läge. De hade då använt trästockar för att simulera den skadade.

1.6.2.1 Plutonens kompetensnivåer

Instruktörerna (Instruktör 1 och 2) är militära bergsguider, vilket är den högsta kompetensnivån i en bergsjägarpluton. För att bli militär bergsguide måste man vara auktoriserad klippklättrinstruktör enligt Svenska Klätterförbundets normer. Sedan går man en särskild utbildning inom Försvarsmakten som tar ett år och som brukar hållas i Österrike.

Hjälpinstruktörerna är militära bergsspecialister, vilket är den mellersta kompetensnivån.

En jägarsjukvårdare har gått flera sjukvårdsutbildningar i Försvarsmaktens regi, gjort praktik på sjukhus och är i första hand utbildad på att ta hand om personer som skadas i väpnade strider.

1.6.3 Andra klättrare och vittnen

På berget finns även andra klättrare som klättrar oorganiserat.

1.6.3.1 Vittne 2

Erfaren klättrare med en del sjukvårdskunskaper, som befinner sig på klippan vid olyckstillfället.

1.7 Klätterlägrets planering och förberedelser

Planeringen inför lägret påbörjades enligt Vittne 1 lång tid i förväg. Klättrare 1 och Vittne 1 var de som hade mest klätterkompetens och också de som stod för planeringen. Arrangören har tidigare haft klättring som aktivitet på läger men uppger att klätterlägret i Älvsbyn var det första i sitt slag.

Lägret sågs inte av de två som en kursverksamhet, utan mer ett samordnande för att möjliggöra klättring tillsammans.

1.7.1 Val av klippor för lägret

Tre klippor hade valts som passande för lägrets verksamhet: Falkberget, med lätta bultade leder och ca 10-15 min enkel anmarsch. Kaffeklippan med traditionell klättring med bra toppankarmöjligheter, en längre anmarsch samt Dödlarsberget för multipitch. Dödlarsberget har ca 20 minuter anmarsch, men det finns också en snabbare genväg. Klipporna var kända för Klättrare 1 och Vittne 1. Många deltagare på lägret skulle resa norrifrån och det togs med i valet av klippor. Deltagarna fick välja vilken av de tre klipporna de ville besöka.

1.7.2 Säkerhetsplaneringen

Klättrare 1 och Vittne 1 hade utsett sex säkerhetsansvariga personer till lägret, varav två var de själva. De säkerhetsansvariga delade upp sig till de olika klipporna och deras uppgifter var att guida deltagarna till klippan, ge information om klättringen och att ansvara för topprepsankarbygge. Vid varje klippa skulle första hjälpen-kit finnas.

Telefonnummer till alla säkerhetsansvariga fanns till alla deltagare. För att få delta på lägret fanns det krav på grönt kort eller motsvarande kunskaper eftersom deltagarna, utöver de säkerhetsansvariga, skulle kunna ansvara för säkringen. Klätteraktiviteterna skulle bestå i att

klättra sådant som deltagarna redan kunde sedan tidigare och det var inte tillåta att tradklättra om de inte gjort det förut.

I anmälningsinformationen på föreningens hemsida fanns stora delar av den här informationen. I anmälningsinformationen kallas de säkerhetsansvariga för instruktörer.

Arrangören uppger att de har en krisplan för samtliga läger, men ingen mall för själva säkerhetsplaneringen av aktiviteterna. Gällande kravställning på ledarna så bedömer arrangören deras lämplighet och erfarenhet, men kräver inte certifikat eller licenser. Vid klätteraktiviteterna ställer de hårdare krav pga riskerna med klättring.

1.7.2.1 Reflektion kring val av klippa

Vittne 1 uppger vid vittnessamtal efter olyckan att det inte fanns så många lämpliga alternativ i Norrbotten, mer än de tre klipporna som valdes till aktiviteterna. Vittne 1 uppger också att Kaffeklippan hade medfört stora svårigheter för evakuering av en skadad pga lång och svår anmarsch. Den kortare vägen till Dödlarsberget var under omständigheterna jämförelsevis bra.

1.8 Redogörelse för händelseförloppet

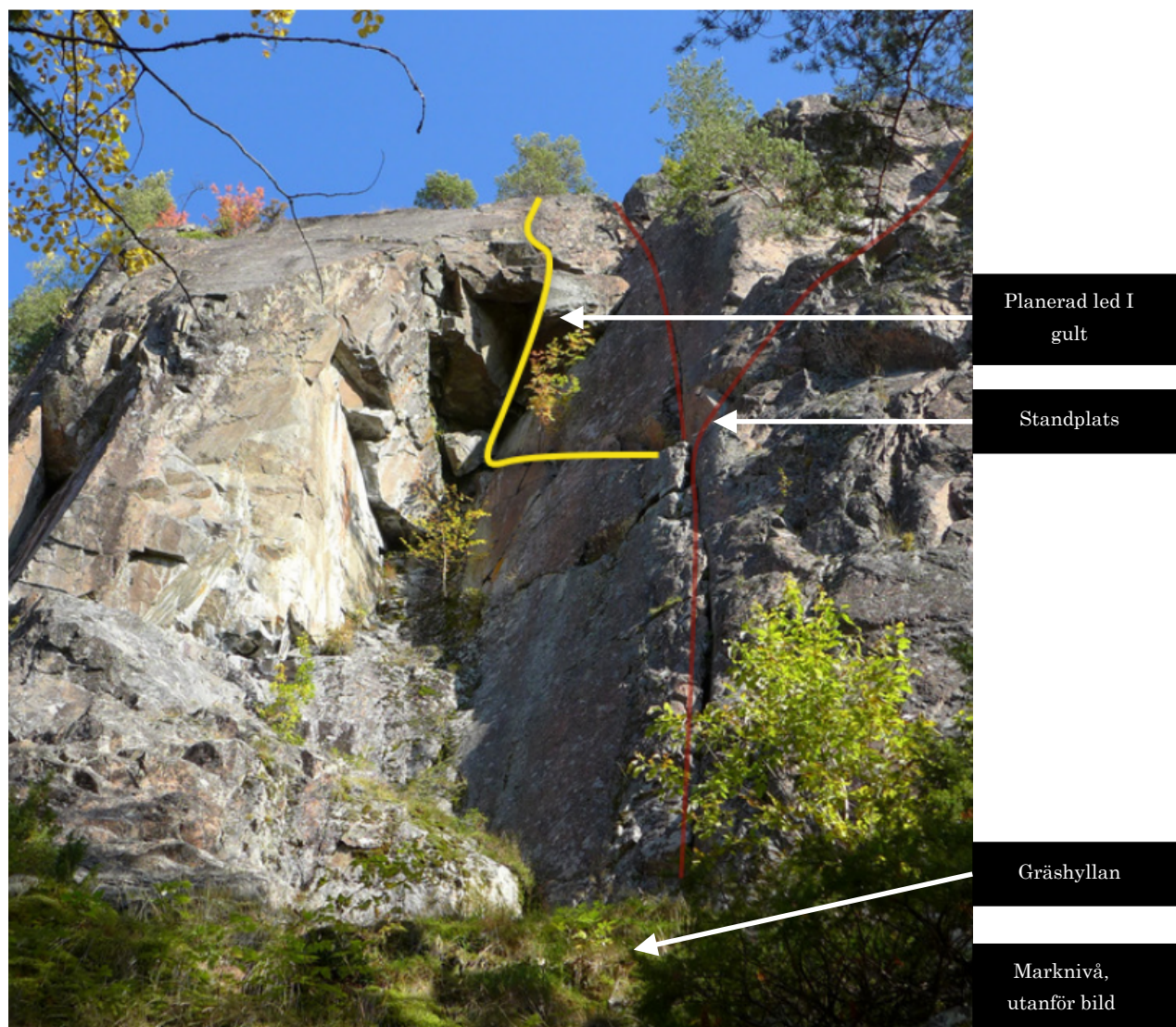

Bild över klippsektionen

1.8.1 Olyckan - sjukdomsfallet

Klättrare 1 skulle tillsammans med två andra lägerdeltagare klättra en sista led för dagen, Vita leden genom dödlarshålet. Klättrare 1 hade redan klättrat samma led två gånger under dagen. Replaget klättrar upp för gräshyllan och första replängden till ett bultat ankare där standplats byggs.

Klättrare 1 börjar klättra den andra replängden och placerar en kil som han kopplar in med repet. Han befinner sig strax ovanför standplatsen. Plötsligt klagar han till sitt sällskap att hjärtat och pulsen "rusar" kraftigt. Kort därpå förlorar han medvetandet och faller bakåt. Han blir hängande upp och ned i samma nivå som standplatsen.

Klättrarens kamrater börjar att skrika på hjälp. De skriker bland annat "Han har ingen puls. Han andas inte." Flera personer vid klippan ringer 112 oberoende av varandra.

De flesta av soldaterna befinner sig på toppen, där de har samlat sin utrustning. De hör ropen på hjälp och en av soldaterna, som är elev, frågar Instruktör 1 om det som sker är ett kursmoment, varpå denne

svarar nekande. Instruktör 1 beordrar flera soldater att springa ned från toppen och ta sig till insteget på Vita leden. Soldaterna bär med sig baren. Andra klättrare på berget tar sig också till insteget.

1.8.2 Det omedelbara omhändertagandet på klippväggen

Vittne 2 är snabbt på plats vid insteget på den stora gräshyllan. Klättrare 1 hänger då livlös i repet uppe vid den lilla hyllan och hans replagskamrater utför hjärt-lungräddning (HLR) på honom.

Den ena replagskamraten hade nyligen gått första hjälpen-utbildning på jobbet och uppger att han kände sig bekväm rent kunskapsmässigt i att göra HLR.

Övriga personer från föreningen står på gräshyllan, det rör sig om fem till sex personer enligt Vittne 2. Det råder närmast panik och människor skriker ”kom igen” i hopp om att Klättrare 1 ska återfå medvetandet.

Vittne 2 är erfaren klättrare och har grundläggande sjukvårdskunskaper. Han överväger om han ska soloklättra upp till Klättrare 1, koppla in sig i standplatsen och assistera med HLR, men överger idén eftersom han inte vet om det finns ett ankare eller någon form av standplats. Han vet inte om replaget är säkrade. Han frågar personerna vid insteget, men de säger sig inte veta. Vittne 2 inser också att han inte har erfarenhet av att fira ned en livlös person och att hans plan skulle medföra risk för att fler personer kommer till skada, inklusive han själv.

De två replagskamraterna upplevde inte att de hade kunskap att ta ner Klättrare 1 från ankaret.

1.8.3 Evakuering av Klättrare 1 ned till gräshyllan

Uppe på toppen av berget skarvar Instruktör 1 ihop två semistatiska rep för att fira sig ned. Han inser att det kan bli aktuellt med kamraträddning och gör därför en så kallad Y-slinga när han kopplar in sig i repet. Då skapar man en extra ögla i systemet i vilken man kan koppla in en skadad person med en skruvkarbin.

Instruktör 1 firar sig ned med ATC och en prusikknut som backup, till den lilla hyllan där Klättrare 1 och dennes två replagskamrater befinner sig. Instruktör 1 hjälper till med HLR. Klättrare 1 är medvetslös, blek och har svag, flimrande puls.

De övriga soldaterna ansluter nu till insteget med baren. Sällskapet på gräshyllan kastar ned ett rep och hjälper till med att hala upp baren dit.

Instruktör 1 överför Klättrare 1 till sitt system samt förser honom även med en improviserad bröstsele bestående av en 120 cm-slinga. Klättrare 1 har antingen säkrats med dubbelrep eller knutit in sig på mitten av repet så att varsin repände går till respektive andreman, uppgifterna är oklara. Han är nu intrasslad i sitt rep och Instruktör 1 tar därför fram en fällkniv han har med sig och skär av hans rep för att lösgöra honom. Sedan firar Instruktör 1 ned till den stora gräshyllan med Klättrare 1 i famnen.

På gräshyllan läggs Klättrare 1 direkt på baren. Soldaterna fortsätter utföra HLR på honom och vid ett tillfälle visar han svaga livstecken.

1.8.4 Evakuering av övriga replaget

Plutonens Instruktör 2 firar ned från toppen för att undsätta de två replagskamraterna, som är kvar på standplatsen och är chockade och mycket upprivna. Instruktör 2 hjälper dem att koppla in sig och fira sig ned. En av soldaterna står nedanför och håller i repet så att det är sträckt, så kallad brandmanssäkring.

Stämningen är mycket känslös bland föreningens medlemmar på gräshyllan. Människor skriker "kom igen, ge inte upp" till Klättrare 1. I förvirringen försöker en person dra ned replagskamraternas rep innan de har börjat fira sig ned och blir då stoppad av en soldat.

1.8.5 Evakuering ned till marken från gräshyllan

Soldaterna firar ned baren med Klättrare 1 till marken nedanför gräshyllan. En soldat befinner sig på vardera kortsidan och håller i baren så att den inte tippas medan Instruktör 1 håller i baren på den yttre långsidan.

När incidenten inträffar befinner sig plutonens sjukvårdare mitt på en multipitch och är andreman. En av de andra soldaterna tar över och säkrar dennes försteman från toppen så att sjukvårdaren kan fira sig ned och hjälpa till. Nu när Klättrare 1 har kommit ned från gräshyllan ansluter sjukvårdaren till platsen. Soldaterna fortsätter att ge HLR.

En av soldaterna styr bort folk från platsen. En annan soldat skickas ut till den gamla parkeringen för att möta ambulans och räddningstjänst. En tredje soldat skickas ut för att rekognoscera en lämplig evakueringsväg. De bestämmer att det är enklare att bära Klättrare 1 till den gamla parkeringen eftersom de annars måste bära upp honom till toppen av berget.

1.8.6 Ambulans och räddningstjänst

Det första samtalet till SOS Alarm inkommer 15.31 och incidenten har då precis inträffat. Ambulansen är ledig när larmet inkommer och personalen befinner sig på ambulansstationen i centrala Älvsbyn. Det är omkring 25 km därifrån till parkeringen vid Dödlarsberget. Kl 16.06 anländer ambulansen till parkeringen, enligt polisens uppgifter. De två ambulanssjuksköterskorna tar med sig medicinväska, defibrillator och andningsvårdsväska (innehållande syrgas m m) och börjar springa mot berget. På vägen träffar ambulanssjuksköterskorna de två soldaterna som skickats ut för att möta dem. En brandman ansluter också och följer med till berget.

När ambulanssjuksköterskorna kommer fram ligger klättraren på Försvarmaktens bår och soldaterna ger mannen HLR. Mannen är livlös. Den ena ambulanssjuksköterskan ger mannen läkemedel och kontrollerar vitala parametrar medan den andra sätter sig vid hans huvud och arbetar med luftvägarna. Försvarmaktens personal och en brandman turas om att ge bröstkompressioner. Ambulanssjuksköterskorna använder defibrillator och lyckas få igång hjärtat vid två tillfällen, men det stannar igen.

1.8.7 Evakuering till farbar väg och ambulans

Försvarmaktens personal bär Klättrare 1 på baren bort till ambulansen. Fyra soldater bär baren och springer med den genom skogen. De andra soldaterna springer i förväg och viker undan grenar eller följer med, beredda att byta av de andra. De stannar ett flertal gånger på vägen så att ambulanssjuksköterskorna kan utföra HLR. Klättrare 1 lastas in i ambulansen.

1.8.8 Transporten till Älvsbyn

Ambulansen åker till idrottsplatsen i Älvsbyn, där en ambulanshelikopter från Sunderby sjukhus landar. Klockan är runt 17.23, enligt polisens händelserapport. Helikopterns personal består av en pilot, en tekniker, en läkare och en narkossjuksköterska. Klättrare 1 ligger kvar i ambulansen, där

HLR fortsätter. Läkaren och narkossjuksköterskan hjälper till. Återupplivningsförsöken är förgäves och läkaren dödförklarar mannen. I händelserapporten dödförklaras mannen kl 18.01.

Föräldrarna till den avlidne mannen kommer till idrottsplatsen och ambulanspersonalen tillbringar tid med dem efter att HLR avslutas.

1.8.9 Räddningstjänst och polis

Ambulansen är först på plats vid parkeringen, därefter kommer räddningstjänsten från Vidsel, räddningstjänsten från Älvsbyn och till sist en polispatrull bestående av två poliser.

Räddningstjänstens personal är tre-fyra personer.

Polisen tar hand om den avlidne mannens klätterutrustning, som överlämnas till hans föräldrar senare under kvällen. Från polisens sida betraktas händelsen som ett sjukdomsfall och ingen dödsfallsutredning följer.

1.8.10 Efter evakueringen - Debriefing och stöd till lägerdeltagare

Efter att Klättrare 1 förts iväg med ambulansen samlas soldaterna i en ring och pratar igenom vad de varit med om och vilka roller de haft. Det tar ca 10 minuter. Sedan återvänder de till berget.

Lägerdeltagare sitter vid berget och är ledsna och chockade. I samråd med polisen genomför soldaterna en snabb debriefing med dem. Lägerdeltagarna är omkring 10 personer, enligt Försvarmaktens personal. De är påverkade av värmen och har för lite vatten med sig. Soldaterna ger dem vatten och hjälper till med att ta ned deras topprep. Sedan promenerar soldaterna tillsammans med dem ut till parkeringen så att lägerdeltagarna får fortsätta prata om händelsen.

Soldaterna erbjuder sig att skjutsa lägerdeltagarna till lägergården där de sover, men lägerdeltagarna sköter det på egen hand. En jourhavande präst ska komma till lägergården. Vid omkring den här tidpunkten får soldaterna veta på telefon att Klättrare 1 inte har klarat sig.

Soldaterna avbryter kursen. De sätter sig återigen och pratar igenom händelsen, diskuterar vad som hänt och om de hade kunnat göra något annorlunda. De tältar vid berget och återupptar kursen nästa dag, som är en måndag. Då kommer anhöriga till Klättrare 1 till platsen. Soldaterna förklarar för dem allt som hände dagen innan och försöker hjälpa dem att bearbeta chocken och sorgen.

På måndag eftermiddag åker soldaterna tillbaka till regementet i Arvidsjaur. Där genomgår de en debriefing som är mer djupgående och uppstyrd. På regementet finns en person som är ansvarig för samtalsstöd.

1.8.11 Arrangörens krisplan

Arrangören aktiverar sin krisplan och kontaktar lokal POSOM-grupp. POSOM (PsykoSocialt OMhändertagande) är ett samlingsnamn för kommuners verksamhet avseende krisstöd till drabbade och anhöriga.

2. Analys

2.1 Bergsjägarplutonens egna reflektioner

Försvarsmaktens personal har efteråt slagits av hur väl de samarbetade, tog beslut och genomförde besluten. Det märktes, enligt soldaterna, att det var en stor skillnad mellan dem och de civila på platsen. Soldaterna gick in i yrkesrollen och sina uppgifter direkt. De civila var chockade och visste inte vad de skulle göra, enligt soldaterna. Att Försvarsmaktens personal tog kommandot över situationen direkt kan naturligtvis också ha gjort att de civila av naturliga skäl tog ett steg tillbaka och förhöll sig mer passiva.

Uppgifterna som soldaterna utförde tränar de regelbundet på, till exempel att bära bår med skadad person i terräng. Nu fick de omsätta kunskaperna i ett skarpt läge och de kände att insatsen fungerade väl. De hade inte kunnat göra mer.

Att Instruktör 1 hade en fällkniv med sig visade sig vara mycket viktigt när Klättrare 1 skulle evakueras från den lilla hyllan vid standplatsen.

Föreningsmedlemmarna hade dåligt med vatten med sig och det var en solig och varm dag. Att soldaterna hade med sig extra mycket vatten gjorde att de kunde dela med sig.

Försvarsmakten har i regel alltid två instruktörer under kurser. Den här händelsen visar varför det är viktigt. Föreningen hade endast en ledare/instruktör (Klättrare 1) och när han, den mest rutinerade i sällskapet, drabbades av akut sjukdom fanns ingen annan ledare/instruktör som kunde ingripa.

2.1.1 Redundans i ledning

Som bergsjägarplutonen själv uppger i sin egna reflektion så arbetar de alltid med två instruktörer under kurser. Den här händelsen visar styrkan med ett sådant upplägg. Föreningen hade endast en ledare/instruktör (Klättrare 1) och när han, den mest rutinerade i sällskapet, drabbades av akut sjukdom fanns ingen annan ledare/instruktör som kunde ingripa. Upplägget med enbart en instruktör och två eller fler elever är däremot standard i Sverige och i många andra länder, såväl vid klippklättring som vid guidning i avancerad terräng.

2.2 Säkerhetsplanering

Arrangören gav ansvaret till lägerledarna för att planera aktiviteten. Lägerledarna gjorde enligt Vittne 1 (lägerledare) en säkerhetsplanering som innehöll kompetenskrav för deltagande, delegerande av säkerhetsansvar, samt krav på och plats för första hjälpen-utrustning. Planeringen innehöll även att aktiviteten skulle hållas på en nivå inom deltagarnas redan befintliga kunskapsnivå.

Delar av säkerhetsplanen fanns, medan andra delar saknas. Plan för evakuering verkar saknas, men i reflektionen i avsnitt 1.7.2.1 Reflektion kring val av klippa, framgår det att det i efterhand hade varit värre på Kaffeklippan, vilket rent hypotetiskt hade kunnat vara en möjlig olycksplats.

Arrangören uppger i samtal att de inte har någon särskild mall eller bestämt arbetssätt för säkerhetsplanering av såna här aktiviteter, utan litar på att ledarna står för detta. Och ledarna i sin tur får ansvaret för att de visat på lämplighet för uppgiften.

Det är av stor vikt för en klätteraktivitet utomhus att det redan i planeringsstadiet lyfts upp frågor om olyckor och beredskap, eftersom avståndet från kvalificerad vård är större än i urban miljö. Det har lägerledarna gjort till viss del då de delegerat säkerhetsansvar samt kravställt utrustning för första hjälpen. Det är svårt att utvärdera lägrets egen förmåga för omhändertagande och evakuering eftersom det aldrig testades, men vad som framkommer i vittnesmål är att de hade mycket stor hjälp av bergsjägarplutonen. Det är dock mycket troligt att lägret på egen hand hade haft avsevärt mycket mer besvär med evakueringen och omhändertagandet.

2.3 Kunskap om kamraträddning i replaget

Det var uttalat enligt Vittne 1 att aktiviteten skulle ske på deltagarnas redan befintliga kunskapsnivå. Samtidigt verkade replagskamraterna oförmögna att hantera situationen med den skadade klättraren på egen hand. Det är inte osannolikt, kanske snarare troligt men dock spekulativt att detta kunskapsunderskott är rådande bland en betydande del av svenska klättrare.

2.4 Omhändertagandet

2.4.1 Omedelbart omhändertagande

Det faktum att HLR kunde påbörjas så fort hade kunnat rädda mannens liv. För ambulanssjuksköterskorna var det en enorm hjälp att Försvarsmaktens personal deltog i livräddningen eftersom de två ambulanssjuksköterskorna slapp utföra alla åtgärder själva. Det gjorde HLR mycket mer effektivt. Att utföra HLR är dessutom fysiskt ansträngande och tar tid. Om flera personer hjälps åt så är förutsättningarna för en lyckad utgång bättre. Tyvärr hjälpte inte insatserna denna gång.

Försvarsmaktens beslut att ta med sig en enkel bår underlättade räddningsarbetet betydligt. Det hade varit omöjligt för ambulanspersonalen att använda ambulansens tunga standardbår på grund av terrängen. Alternativet hade varit att bära med sig en "spineboard", vilket är en lättare bår avsedd för patienter som har en misstänkt hals- och ryggradsskada, men det behövdes inte nu.

Det faktum att bergsjägarplutonen hade med sig en bår underlättade räddningsarbetet, men det är knappast standardmaterialet att ha med i sin utrustning för första hjälpen. Vad den här händelsen aktualiserar är att behovet plötsligt kan uppstå och att kunskapen om förflyttning av skadad i terräng är viktig.

Att Försvarsmaktens personal kunde bära bårerna med mannen från berget till ambulansen var givetvis också en mycket stor hjälp vid räddningsarbetet.

2.4.2 Svenska Klätterförbundets räddningskurser

Svenska Klätterförbundet har två utbildningar för räddning, Räddningskurs 1 och 2. Ingen av dessa kurser innehåller transport av skadad i terräng när det kommer till allvarligt skadade personer, såsom vid denna olycka.

Ur Svenska Klätterförbundet norm för Räddningskurs 1 Klippa:

”5.9 Transport

Eleven ska läras att på enklare sätt transportera lättare skadad kamrat i icke fallriskteräng och samtidigt förstå komplexiteten i detta. Eleven ska också prova på att transportera kamrat i ryggsäckscoil på plan mark.”

Vad kurserna däremot innehåller är vikten av god säkerhetsplanering:

”5.1 Larmning och insatssamverkan

Kursen ska ge eleverna olycksfallsberedskap genom att använda sig av SKF:s säkerhetsplan för utomhusaktivitet som underlag innan kursen startar.”

Det finns utbildningar i omhändertagande som innehåller improviserat bårbyggande, för de olycksfall där båren är nödvändig för evakuering, men förefaller vara utbildningar specialiserade för så kallad vildmarksmedicin. Svenska Klätterförbundet rekommenderas att se över innehållet i normen, för att bedöma behovet.

2.5 Framgångsfaktorer

1. Den ena replagskamratens nyvunna kunskap om första hjälpen möjliggör omedelbar hjärt-lung-räddning.
2. Vittne 2 fattar beslut om att inte soloklättra upp till Klättrare 1 då det skulle medföra risk för ytterligare personer.
3. Bergsjägarplutonens Instruktör 1 har kompetens för kamraträddning.
4. Vid evakuering av de två replagskamraterna utför en av soldaterna brandmanssäkring som en säkerhetsåtgärd för att på ett betryggande sätt få ner replagskamraterna till marken. Utan denna riskerar replagskamraterna att utsättas för betydande risker.
5. Bergsjägarplutonen skickar ut en soldat för att möta ambulansen, detta för att påskynda omhändertagandet.
6. Bergsjägarplutonen skickar ut ytterligare en soldat för att rekognoscera en lämplig evakueringsväg.
7. Vid kamraträddningen finns en kniv tillgänglig för att lösgöra Klättrare 1 från trassligt rep.
8. Hjälp från flera vid transporten från klippan, samt utförande av HLR.
9. Enkel bår fanns på plats hos bergsjägarplutonen.

3. Slutsats

3.1 Olycksorsakerna

Utredningen av sjukdomsfallet på på Dödlarsberget kan sammanfatta följande:

Den direkta olycksorsaken är plötsligt hjärtstopp hos Klättrare 1.

De bakomliggande orsakerna till sjukdomsfallet är okända.

Bidragande omständigheter kan utredningen omöjligt fastställa.

Som nämnt i inledningen av utredningsrapporten är det inte primärt olycksorsakerna som är föremål för utredningen utan de organisatoriska omständigheterna runtomkring samt vilka framgångsfaktorer som funnits under omhändertagande och evakuering. Trots händelsens tragiska utgång så kan utredningen konkludera en rad framgångsfaktorer, presenterade i sista analysavsnittet.

3.2 Övning ger en god grund för beredskap

Vad framgångsfaktorerna visar är att övning ger en god grund för beredskap när det kommer till kamraträddning och omhändertagande. Det var en lyckosam slump att bergsjägarplutonen, med sin mycket goda kompetens och utrustning befann sig på platsen vid olycksfallet. Förutsättningarna kan svårligen vara bättre, men trots det så räckte det inte till för att undsätta och rädda livet på Klättrare 1.

Det är förstås inte alltid rimligt att ha en bår på plats, men nästan alla framgångsfaktorer listade i avsnitt 2.5 är åtgärder som hade gått att förutse och planera i en grundlig **säkerhetsplanering** av aktiviteten.

Som utredningen visar så är transporten av en skadad person ut till farbar väg en kritisk aktivitet för ett skyndsamt undsättande. Nu fanns mycket goda, nästintill perfekta förutsättningar, men om dessa inte fanns så hade troligtvis förloppet vara avsevärt mycket svårare. Det är inte troligt att det hade påverkat utfallet i just det här fallet för Klättrare 1 givet sjukdomsfallet, men om skadan varit annorlunda så hade dessa förutsättningar kunnat vara absolut avgörande. Lärdomen är tydlig - ha beredskap för det värsta. Och beredskap består av **planering**, **kunskap** och **utrustning**.

Säkerhetskommittén ser stora fördelar av att arrangörer av klätteraktiviteter använder sig av den säkerhetsplan som Svenska Klätterförbundet tagit fram och uppmanar samtliga arrangörer av klätteraktiviteter att använda sig av den.

4. Rekommendationer

Säkerhetskommittén rekommenderar:

- Samtliga arrangörer av klätteraktiviteter att använda sig av Svenska Klätterförbundets säkerhetsplan vid planering av klätteraktiviteter.
- Svenska Klätterförbundet utbildningskommitté att se över behovet och nyttan av alternativa transportsätt till ryggsäckscoil av skadad person, i synnerhet vid allvarlig skada.

Utredare

Rapporten är färdigställd den 3 oktober 2022.

Andreas Andersson, Svenska Klätterförbundets kansli

Robin Dahlberg, Säkerhetskommittén

För Säkerhetskommittén, Svenska Klätterförbundet